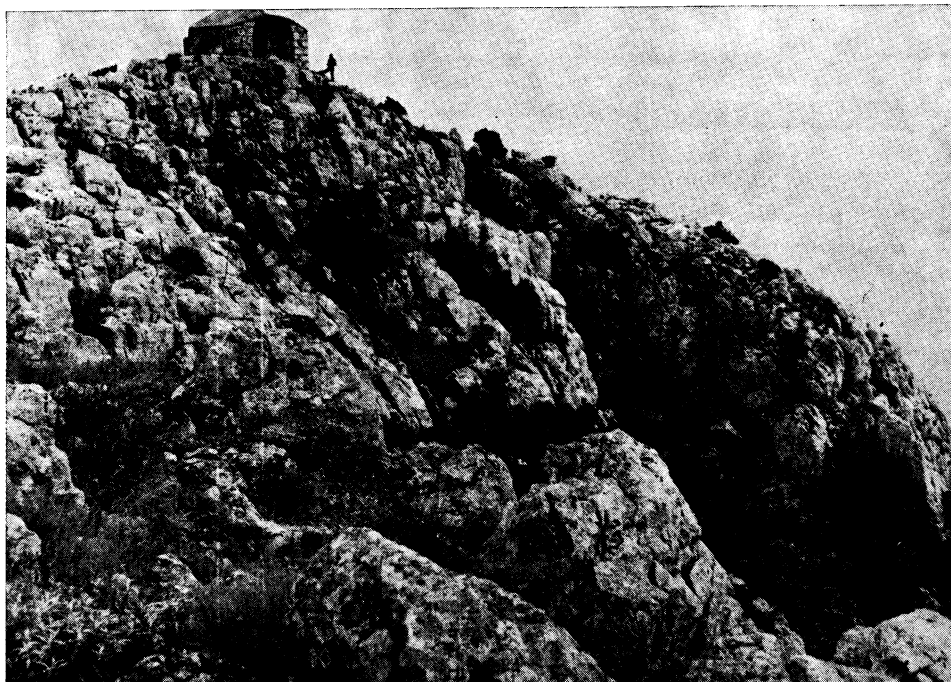

CRKVICA NA NAJVIŠEM VRHU HVARA PATRONAT MATIJA IVANIĆA

Marin Zaninović, Zagreb

Na najvišem brdskom vrhuncu otoka Hvara Sv. Nikoli (626 m), čije se stijene strmo uzdižu iz mora na južnoj strani otoka, iznad sela Svete Nedije, nalazi se skromna crkvice posvećena istoimenom svecu. Bez bogatih ukrasa i arhitekture ova građevina već stoljećima prkosi svim nepogodama koje tuku ovaj usamljeni vrh. Uza svu svoju skromnost i jednostavnost ona za nas ima posebno i veliko značenje jer je izravno vezana uz snažni lik Matija Ivanića.

Slika 1. Pogled na crkvicu Sv. Nikole sa zapadne strane

Skromne dimenzije crkvice imaju slijedeće veličine: dužina 5,30 m, a s malim trijemom koji je naknadno dograđen 6,80 m. Širina građevine je 3,80 m. Unutrašnja dimenzija iznosi 2,40 X 4,90 m. Unutrašnja svijetla visina crkvice je 2,40 m. Radijus polukružnog svoda ima 1,15 m. Visina zabata 3,20 m. Nagib krovne ravni 30°. Debljina zidova 70 cm (plan 1, 2, 3).¹

Crkvice je obložena debelim slojem cementne žbuke, tako da se ne vidi struktura zidova. Na pojedinim mjestima žbuka je malo oštećena ili otučena, pa je vidljivo da su zidovi sagrađeni od kamenja, kojeg ima u obilju na samome vrhu, tj. uzimali su ga na licu mjesta i malo priklesali. U jedno kasnije vrijeme bio je, već postojećoj zgradi crkvice, dodan mali trijem sa svodom od betona. Naime blokovi i način gradnje zidova trijema različiti su od zidova crkvice, koja je koliko se može prosuditi po dijelovima zidova ispod žbuke, građena od manjih komada kamena negoli što su oni u trijemu. Kako sam obaviješten veći popravak crkvice izvršen je pred prvi svjetski rat, negdje 1911—12, kada je krov pokriven debelim slojem cementne žbuke, koja ga dobro štiti od brojnih razornih atmosferilija na ovom isturenom vrhuncu. Vjerojatno je tada sagrađen i trijem i betonski svod koji ga pokriva.

Unutrašnji zidovi crkvice su sada goli i bez ukrasa. Jesu li na njima nekada bile neke slikarije, pokazala bi samo ispitivanja slojeva žbuke što mi nismo mogli ni smjeli vršiti. Ulaz zatvaraju vrata od željezne rešetke. Na jednostavnom kamenom oltaru bez ikakvih ukrasa nalazi se zanimljiv drveni kip sv. Nikole, pomalo primitivne izrade, koji bi zavrijedio posebno proučavanje stručnjaka. Crkvice se nalazi pod upravom župe u Svirču. Sama građevina uzdiže se na kamenoj podlozi malene, isto tako kamenite, zaravni brdskoga vrha, točnije na njegovu istočnom kraju, jer se sam vrh nalazi na neravnoj stotinjak metara dugoj, krivudavoj i uskoj zaravni. Ova se uska zaravan prema istoku i zapadu blago spušta u brdsku padinu. Strmije na sjevernoj strani, a na južnoj strani odmah nakon nekoliko metara od crkvice strmo se ruši u visoke i okomite gorske hridi, koje se veličanstveno uzdižu nad svetonedijskim vinogradima i selom, koje leži ispod vrha kao u ptičjoj perspektivi (sl. 1, 2, 3, 4).

Vidik s vrha puca široko na sve strane od zapadnog dijela otoka, brežuljaka Grablja i Hvara, pa preko Staroga Grada, Brača, Vrboske, makarskog primorja na sjeveru, do Korčule i Visa prema jugu i jugozapadu. Kada je vidljivost dobra, naročito za burnih zimskih dana, odavde se mora dobro vidjeti i udaljena talijanska obala.

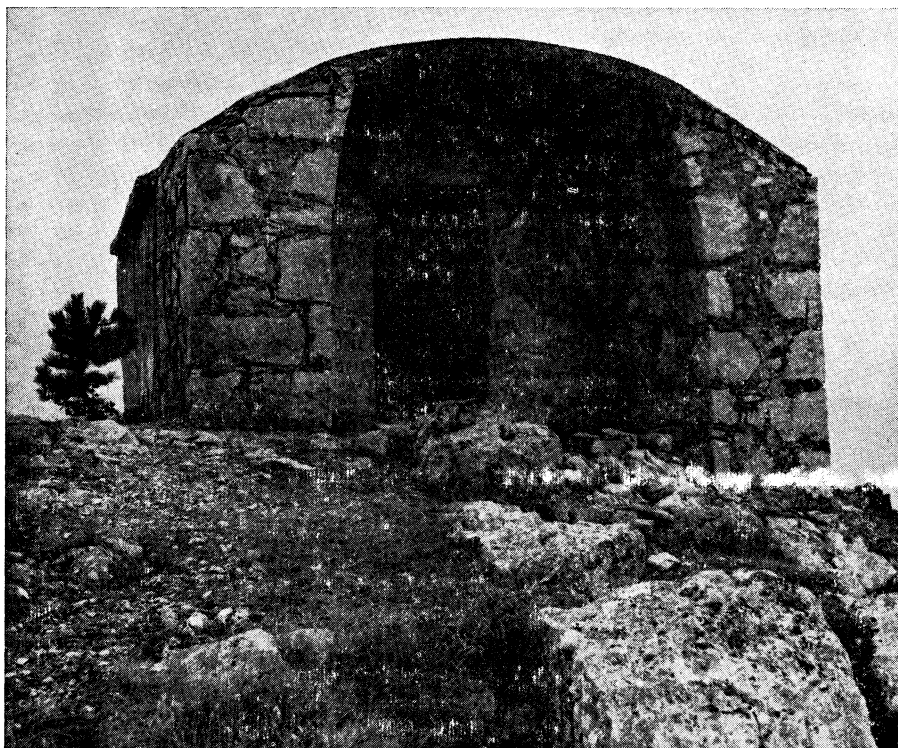
Crkvice je vezana uz ličnost Matija Ivanića i njegovih drugova u ispravi koju je prije nekoliko godina registrirao Niko Duboković Nadalini,² te se na nju kratko osvrnuo u svojoj važnoj raspravi o hvarskoj povijesti petnaestoga stoljeća.³ Dokument se sačuvao u prijepisu što ga je skupa s drugim brojnim

¹ Planove je snimio inž. arh. Darko Petrović iz Hvara na čemu mu i ovdje zahvaljujem. Isto tako dugujem zahvalnost Institutu za hrvatsku povijest iz Zagreba koji je svojom novčanom pomoću omogućio arhitektonsko snimanje. Snimanje smo izvršili 28. kolovoza 1975.

² Inventar javnih, crkvenih i privatnih arhiva otoka Hvara (dodatak), Publikacija Historijskog arhiva Hvar — Hvar br. 4, Split 1957, str. 3 i 28.

³ N. Duboković Nadalini, Emancipacija naselja hvarske ravnice od feudalnog oblika crkvene uprave, *Prilozi povijesti otoka Hvara I*, 1959, 58; pretiskano i u publikaciji: *Zapisi o zavičaju II*, 1970, 63—95 i 77.

spisima načinio koncem 18. stoljeća hvarski kanonik Starograđanin Josip Vranković, a za generalnog vikara don Nikolu Politea. Svi su spisi povezani u svešku što se nalazio u arhivu odvjetnika dra Ivana A. Botterija u Starome Gradu, a danas se čuva u arhivu Dominikanskog samostana u Starome Gradu, kamo je dospio ostavštinom. Svezak je uvezan, formata većeg oktava i ima naslov:

Slika 2. Prednja, zapadna strana, s trijemom i ulazom

Raccolta di varie Fondazioni di Benefici, Monasteri, Chiese, Parochie etc. della Diocesi di Lesina, legato di mongn. vicario Politeo can. penitentiare. (U prijevodu: Zbirka različitih zaklada beneficija, samostana, crkava, župa itd. hvarske dijeceze, uvezana po monsinjoru vikaru Politeu, kanoniku penitencijaru.)

Svezak sadržava 128 dokumenata od kojih je najstariji iz početka 14. stoljeća. Svi su spisi važni za povijest otoka Hvara općenito, a neki se odnose na otoke Brač i Vis. Dokument koji nas zanima nalazi se pod brojem 85. Moglo bi se postaviti pitanje autentičnosti ovoga i ostalih ispisa, ali nakon raščlanjivanja elemenata te autentičnosti, vremena isprava, toponimike i onomastike u njima, formulacija, značenja, mjesta izdavanja (*locus credibilis*) mislim da nema nikakva razloga za sumnju u njihovu autentičnost. Kako tekst našeg spisa nije dug, donosim ga u cjelini, kratice sam razriješio:

Slika 3. Crkvice s južne strane s jednim malim prozorčićem

Beneficium

Sancti Nicolai in Monte Magno super Civitatem Veterem. Exemplum monumenti vetustioris quod circa dicti Beneficii fundatores superest in episcopali curia Pharensi.

In Christi Nomine Amen. Anno Nativitatis eiusdem 1487. — indictione XI — die vero X mensis aprilis Phari in ecclesia Cathedralis Sancti Stefani confratres Matthaëus Ivanich, Michael Lucich, Marinus Ivanich, Stoiach Cubricevich, Andreas Cubricevich, Giorgius Cubricevich, Darius Viti (?) Carnogorich, Lucas Bratosinich, Bogdanus Radovani Cubricevich, Giorgius Cubricevich, Petrus Nicolai Carnogorich omnes presenti (!) asserentes se esse fundatores ecclesiae Sancti Nicolai de Monte Magno super Civitatem Veterem, et quoniam Rector dicte ecclesiae, qui fuit venerabilis vir dominus Cvitanus Petrovich, diem clausit extremum, nolentes ecclesiam prefatam sine rectore et gubernatore esse nec alii ipsis invitis jura sua dare.

Ideo omnes suprascripti tamquam veri et legitimi fundatores ecclesiae prefatae, ut asseruerunt, unanimiter et concorditer elegerunt Rectorem et gubernatorem dictae ecclesiae Sancti Nicolai cum omnibus juribus actionibus et pertinentiis eidem ecclesiae quovis modo spectantibus et quae suprascriptos fundatores spectare seu pertinere possent Diaconum Nicolaum quondam Andree Marcovich presentem et acceptantem; dantes, cedentes et concedentes ei-

dem omnia in dicta ecclesia regenti et gubernanti cum omnibus et singulis juribus, jurisdictionibus, pertinentiis et actionibus quae hucusque quovis modo forma vel ingenio habent et in futurum quomodolibet habere [possent]. Et omnem istam potestatem, et auctoritatem a ecclesia sancta juribusque et pertinentiis ipsius supra credentes ea quae dictae ecclesiae Rectores hactenus habuerunt et habere in futurum quomodolibet possunt, tamquam vero et legitimo rectori et gubernatori ejusdem promittentes insuper [omnia] et singula premissa perpetuo firma et grata ac irrevocabilia habere et tenere, nec unquam alii eorum contrafacere vel venire sub ipoteca, et obligatione omnium suorum bonorum presentium et futurorum. Presentibus dsb viro ser Jacobo quondam ser Pauli de Nicolinis, . . Bucich et ser Marco Finetti testibus nobis ad omnia suprascripta, vocatis specialiter et rogatis bene.

L(ocus) S(igilli) N(otarii) P(ublici)

Ego presbiter Gabriel Gazzarus canonicus pharensis, publicus Sacra Apostolica Auctoritate notarius, instrumentum electionis informatum aliena manu extractum ex actis quondam reverendi domini presbiteri Matthaei Isei Doimi,

Slika 4. Pogled s položaja crkvice na selo Svetu Nediju i more

signo nomine et cognomine meis solitis et consuetis apposis in premissorum fidem subscripsi.

Dokument je pisan dosta čitkim rukopisom, te je osim nekoliko nejasnih mjesta sadržajno čist. Pisan je uobičajenim pravnojezičnim formulama ova-

kvih dokumenata s ne odviše klasičnom latinštinom, koja je ovdje u ponekim izrazima pod utjecajem talijanskog jezika, odnosno njegova venecijanskog narječja. U nešto slobodnijem hrvatskom prijevodu spis glasi:

Beneficij

Svetog Nikole na Velom Brdu iznad Staroga Grada. Primjerak starije isprave o utemeljiteljima rečenog beneficija sačuvao se u biskupskoj kuriji u Hvaru:

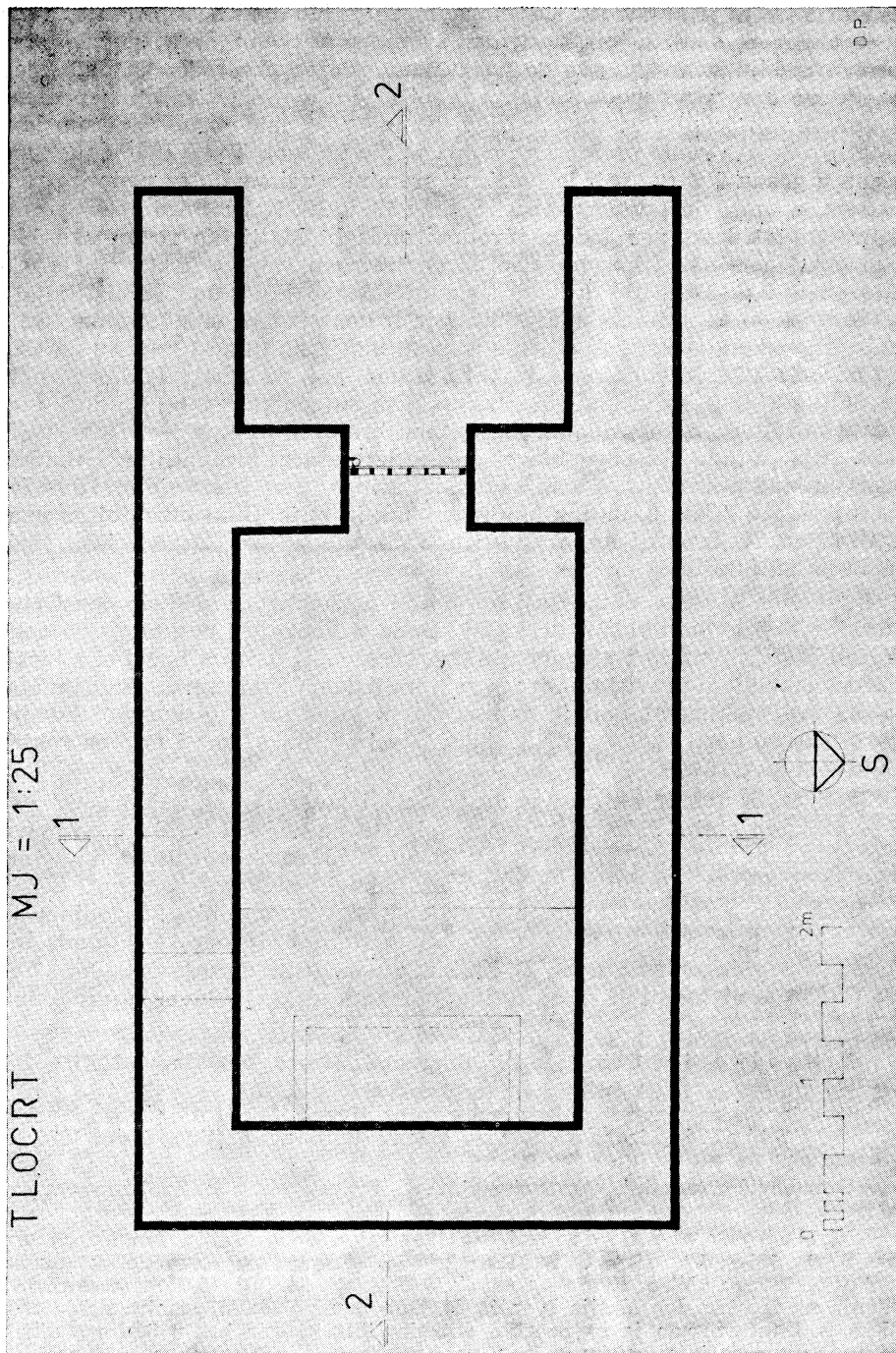
U ime Kristovo Amen. Godine njegova rođenja 1487, XI indikcije, dana pak X mjeseca travnja u Hvaru u Stolnoj crkvi Svetoga Stjepana, bratimi Matij Ivanić, Mihovil Lučić, Marin Ivanić, Stojak Čubričević, Andrija Čubričević, Juraj Čubričević, Darije Vidov Čarnogorić, Luka Bratošinić, Bogdan Radovanov Čubričević, Juraj Čubričević, Petar Nikolin Čarnogorić, svi prisutni, tvrdeći (izjavljujući), da su (oni) utemeljitelji crkve Svetoga Nikole od Velog Brda iznad Staroga Grada. I budući da je Upravitelj rečene crkve, a bijaše to časní muž don Cvitan Petrović, preminuo, tako je gore spomenuta crkva ostala bez upravitelja i ravnatelja, a oni se ne žele odreći svojih prava.

I stoga su svi gore spomenuti, kao pravi i zakoniti utemeljitelji prije spomenute crkve, kako izjavljuju, jednodušno i složno izabrali za upravitelja rečene crkve Svetog Nikole, sa svim pravima, akcijama i pripadnostima, što su na bilo koji način povezane uz ovu crkvu, a što se mogu odnositi na gore spomenute utemeljitelje, đakona Nikolu pok. Andrije Markovića, koji je ovdje prisutan i koji to prihvaća. Oni mu daju, ustupaju i dodjeljuju na upravljanje u rečenoj crkvi sva cjelovita i pojedinačna prava, ovlaštenja, pripadnosti i akcije koje na bilo koji način imaju ili će u budućnosti imati. I svu onu moć i ovlast svete crkve, kao i ovlasti njega samoga, daju mu gornji vjernici, onako kako su to upravitelji rečene crkve i dosada imali i kako će i ubuduće imati. I kako su to i obećali pravom i zakonitom upravitelju, neka on drži i ima sva prije rečena pojedinačna prava (koja mu oni daju) trajno dragovoljno i neopozivo, što nitko od njih nikada neće osporiti ili dati u zalog, a jamčít će za njih svim svojim dobrima sada i ubuduće. U prisutnosti časnog muža gosp. Jakova pok. gosp. Pavla de Nicolinis, ... Bučića i gosp. Marka Finettija, koje smo kao svoje svjedoke, za sve gore napisano, naročito pozvali i dobro ispitali.

M(jesto) P(ečata) J(avnog) B(ilježnika)

Ja, svećenik Gabrijel Gazarović, kanonik hvarski, po svetoj apostolskoj ovlasti, javni bilježnik, (ovaj) spis o izboru uzet iz spisa pokojnog velečasnog gospodina svećenika Matija Dojmija Višanina, potpisao sam svojim imenom i prezimenom s uobičajenim dodacima i time gore iznijeto ovjerio.

Uobičajene svečane pravne formulacije ove isprave ne skrivaju njezinu bit i važnost koju za nas predstavlja. Ovdje je, koliko je meni poznato prvi put spomenuto ime Matija Ivanića. U knjizi gracija hvarske komune koja se čuva u Historijskom arhivu u Hvaru spominje se Matul Ivanić koji je dobio zemljište za gradnju kuće u Vrboskoj 1468, dakle devetnaest godina ranije od naše isprave. Zemljište se nalazilo ispod crkve sv. Marije. Međutim, taj je Matul najvjerojatnije djed našeg Matije. Po genealogiji obitelji sačuvanoj u arhivu

Kasandrić što ju je objavio I. Kasandrić Matij je bio djed našeg Matija, a otac mu je bio Ivan, kao što je i Matij dao svome sinu Ivanu, slijedeći tako staru otočnu tradiciju sačuvanu sve do naših dana,⁴ da se prvorodnom daje očevo ime. Prema tome prvi spomen Matija Ivanića je u ovoj ispravi, a ne spomenutoj graciji, čiji je nosilac njegov djed. Naime nije nam točno zapisano kada je Matij rođen. Ali ako pretpostavimo da je bio vršnjak Tome Bevilaque, vođe pučana u gradu Hvaru, koji je tragično preminuo nakon što se nehotice ranio sjekirom, a umro je prema zapisu Pavla Paladinija 6. prosinca 1509, a »nije još prešao četrdeset pet godina života«,⁵ onda bi Matij bio rođen oko 1465, pa bi u vrijeme naše isprave imao 22 godine, a u vrijeme kada mu je djed dobio graciju za kuću u Vrboskoj 3 godine. Mogao je on doduše biti i stariji od Tome, ali to za našu stvar nije bitno je li imao pet ili deset godina više ili manje. U svakom slučaju u vrijeme isprave bio je on mlad i poletan čovjek i stoji na čelu liste desetorice drugova i bratima, koji za sebe vele da su »pravi i zakoniti utemeljitelji spomenute crkve«. Oni su confratres, tj. bratimi. Šteta da nisu naveli da li su pripadnici određene bratovštine, npr. Sv. Duha u Vrbanju, koja je tada već postojala pa je ta vjerojatnost prihvatljiva. Svi imaju lijepa narodna prezimena, a neki i imena. Zastupana su, kako vidimo, dva Ivanića, i to Matij i Marin, možda Matijev rođak ili stric. U spomenutoj ga genealogiji nema. Najbrojniji su pet Čubrićevića, zatim su dva Čarnogorića i po jedan Lucić i Bratošinić.

Budući da je umro dotadašnji upravitelj nadarbine Sv. Nikole don Cvitan Petrović,⁶ koji je bio i rektor crkve Sv. Duha u Vrbanju i nesumnjivo i dobar prijatelj Matija Ivanića i njegove obitelji, spomenuti patroni beneficija biraju, po svom zakonitom pravu, za novoga rektora đakona Nikolu pok. Andrije Markovića. Ovaj dokument koji je napisao javni bilježnik u biskupskoj kuriji u Hvaru u prisutnosti spomenutih jushabenata i svjedoka, kao i novoga rektora to službeno potvrđuje.

Je li Matij Ivanić sa svojim drugovima i stvarni graditelj ove crkvice? To je najvjerojatnije, iako se iz ovoga spisa to ne može ustvrditi s potpunom sigurnošću. On i njegovi drugovi su u dokumentu »veri et legitimi fundatores ecclesiae prefatae«, ali oni su to i kao nasljednici prava na spomenuti beneficij. Kako smo gore rekli imao je u vrijeme ove isprave oko 22 godine; ako bismo naime prihvatili da je rođen sredinom stoljeća, tj. oko 1450,⁷ onda bi u vrijeme našeg dokumenta imao 37 godina, a u vrijeme dizanja ustanka 65 godina. Teško je vjerovati da bi on u tim godinama ulazio u zbivanja toliko puna

⁴ I. Kasandrić, Obitelj Ivanić (Ivaneo) iz Hvara, *Mogućnosti XXIII*, 1976, 117—125.

⁵ Dva izvora za povijest pučkog ustanka na Hvaru 1510—1514, preveo i pripremio Jakov Stipišić, izdao Centar za zaštitu kulturne baštine, Hvar 1976, str. 22 (umnoženo na ciklostilu).

⁶ Duboković Nadalini, *Emancipacija...*, Prilozi, str. 57; Zapis o zavičaju, str. 77.

⁷ N. Duboković Nadalini, Naš zavičaj u doba Matija Ivanića, *Hvarski zbornik* 2, 1974, 32. Uspor. L. Dančević, Pomorske operacije u pučkom ustanku na Hvaru i Visu, *Hvarski zbornik* 2, 1974, str. 58, bilj. 15, donose se različita gledanja na životnu dob Matija Ivanića. N. Duboković Nadalini smatra da je rođen 1445, a L. Dančević »da je na početku ustanka 1510. mogao biti u 50-im godinama života«, s čime se i ja slažem.

teškoća i opasnosti, koje zahtijevaju svu energiju čovjeka u punoj snazi. Ali naravno ne smijemo u potpunosti isključiti ni tu mogućnost, da je zdravi i kršni Vrbanjanin i u toj dobi s lakoćom podnosio tegobe i napore. Mnogo sam skloniji međutim prvoj varijanti, koju potvrđuje i sačuvana genealogija u arhivu Kasandrić. Prema tome realno je pretpostaviti da je Matij sa svojim drugovima, sve mladim i poletnim ljudima, gradio ovu crkvicu. On je već tada bio i vlasnik ili nasljednik kuće i lađe u Vrboskoj i kuće u Vrbanju.

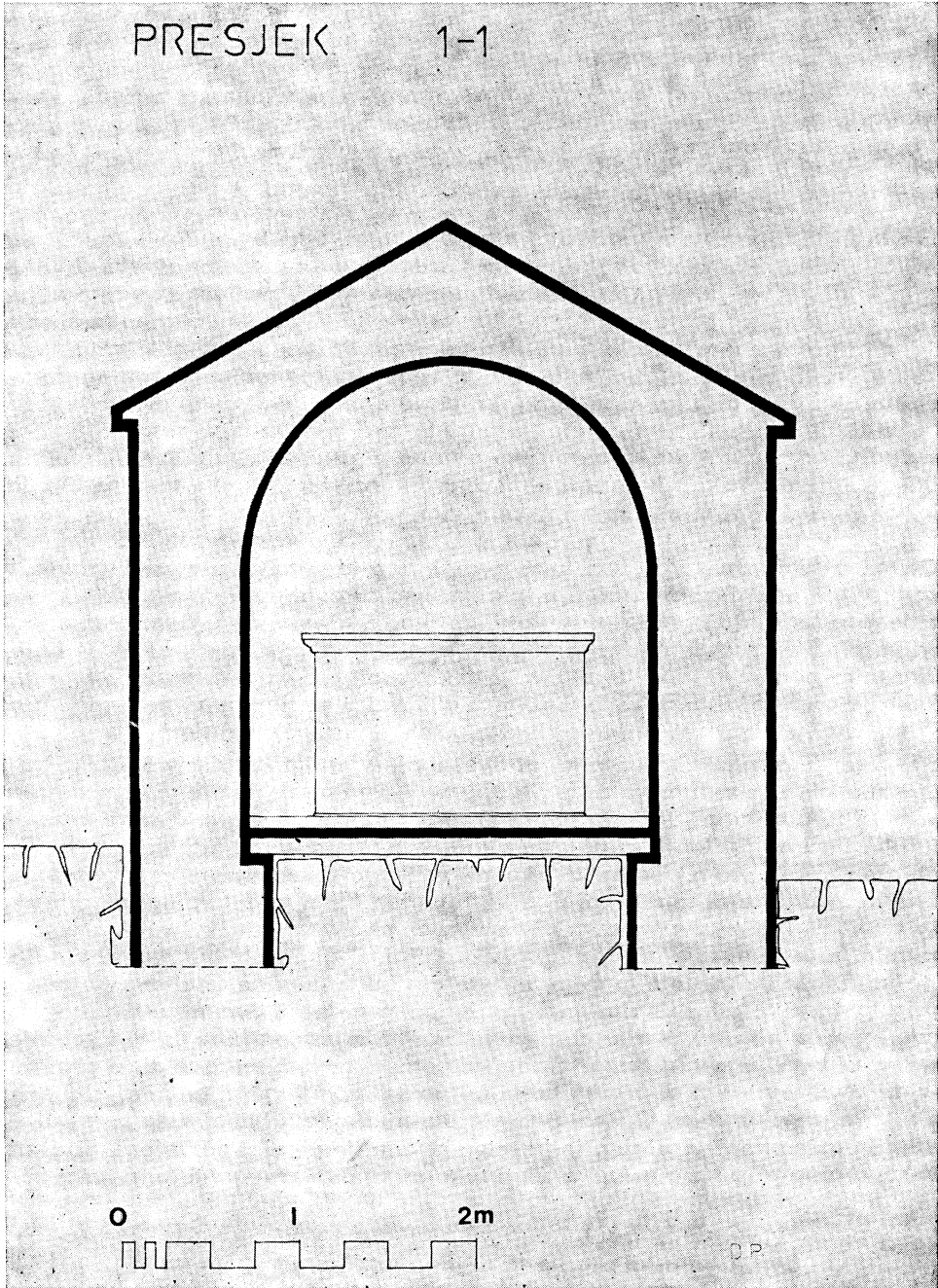
Isto je tako logična pretpostavka da je on i mnogo prije ustanka imao udjela u nastojanjima stanovnika hvarske ravnice, težaka i pučana da se osamostale u odnosu na upravno i crkveno središte u udaljenome Hvaru. Naime preminuli rektor Sv. Nikole don Cvitan Petrović bio je i rektor crkve Sv. Duha u Vrbanju i on je ranije, tj. 15. travnja 1457. bio u Hvaru kao izaslanik s još trojicom stanovnika Vrbanja i izborio za sebe, doduše ograničeni, ali zakoniti beneficij u crkvi Sv. Duha. Bio je to važan dobitak u odnosu na dotadašnje stanje, kada su jedino kaptolski kanonici imali jurisdikciju nad župom. Ovim činom i beneficijem kurata Cvitana Petrovića dobili su Vrbanjani samostalnost biranja župnika, što je, kako s pravom ističe N. Duboković-Nadalini, bio jedan od ključnih koraka u emancipaciji naselja hvarske ravnice. To je logičan slijed ranijih zbivanja i sukoba, što se vuku još iz prethodnog stoljeća, nakon zatvaranja Velikog vijeća u Hvaru 1331. Nema sumnje da je pop Cvitan u svojim nastojanjima imao podršku svojih župljana, a među njima i onih najistaknutijih poput Matija Ivanića. Isto tako su ova zbivanja imala određene veće i manje reperkusije koje su mogle ubrzati raslojavanje interesa određenih krugova i unutar samog svećenstva i puka, što je u krajnjoj liniji dovelo do potpune radikalizacije u organiziranom pučkom ustanku u kojem su, kako je poznato, kao začetnici i vođe sudjelovali i pučki sinovi svećenici, kao Lukanić i Zovinić koji je bio i obješen kada je ustanak ugušen.⁸

S tih je aspekata također još prihvatljivija vjerojatnost da je Matij s drugovima doista i graditelj crkvice Sv. Nikole. On je vlasnik kuća i brodovlasnik i prvak među ljudima svog kraja, pa je prvi i na popisu graditelja ove crkvice na otočnom vrhu. Ovaj vrh sigurno nije bio pristupačniji negoli danas, već obratno, pa su za taj pothvat, iako ne velik po dimenzijama građevine, ali zato ne manje težak, jer je gore trebalo donijeti i svu potrebnu vodu i pijesak te vapno za gradnju, a za to su bile potrebne snage mladih ljudi. S kamenjem je bilo lakše jer ga je bilo na licu mjesta. Kada saberemo sve spomenute činjenice, onda se gradnja ovih pučana sa svojim vođom na udaljenom i teško pristupačnom gorskom vrhu javlja kao čin ponosne i demonstrativne volje mladih pučana nasuprot vlasteli kao cjelini. Činjenica je naime da su i gradnje crkvice i beneficije s njima povezane, do petnaestog stoljeća, sve djelo plemića ili njihovih obitelji,⁹ pa i ovaj beneficij ne može biti raniji od toga stoljeća. I možda je upravo don Cvitan Petrović bio njezin prvi beneficijar i on pučanin. Za naše pitanje značajan je i svetac kojemu je crkvice posvećena, tj. sveti Nikola, biskup iz Mire u Maloj Aziji, čije se tijelo čuva u veličanstvenoj ro-

⁸ Da je Zovinić bio obješen, potvrđuje novootkriveni dokument, uspor. M. Nikolanci, Tri nova dokumenta o hvarskom pučkom ustanku 1510—1514, *Hvarski zbornik* 2, 1974, 81.

⁹ N. Duboković Nadalini, *Srednjovjekovni i noviji spomenici otoka Hvara*, Popis spomenika otoka Hvara, Split 1958, str. 74.

PRE SJEK 1-1

maničkoj crkvi u Bariju u južnoj Italiji. Ovaj je svetac, kako je poznato, drevni zaštitnik pomoraca, pa je razumljivo da graditelji naše crkvice i sami pomorci i vlasnici brodova posvećuju crkvicu svome zaštitniku. Mislim da i ova činjenica ide u prilog vjerovanju da su naši patroni na čelu s Ivanićem i stvarni graditelji crkvice. Kult svetoga Nikole bio je i ostao veoma raširen duž čitave naše obale na kojoj se nalaze brojne crkvice i toponimi vezani uz štovanje ovoga sveca.¹⁰

Kada smo već kod toponima, onda zabilježimo da se i kod samoga grada Hvara nalaze dva brda s ovim imenom: Sv. Nikola viši i niži. Viši je služio kao osmatračnica, kako se vidi iz dokumenta izdanog 9. i 10. lipnja 1446. kojim vlada u Mlecima odgovara na molbe hvarskih građana i plemića da komuna odredi i jednog stražara koji bi osmatrao sa Sv. Nikole, a ne samo 40—50 težaka koji osmatraju naizmjenice. Međutim, odgovor je iz Mletaka bio negativan, te se određuje da i dalje bude kao dotada.¹¹ Ovaj Sv. Nikola nije prema tome naš najviši otočni vrh, već je to današnje brdo Napoljun, na kojem su Francuzi 1806—12. podigli utvrđenu osmatračnicu, koja je tu vojničku funkciju vršila tako reći sve do naših dana, kada je prije nekoliko godina (mislim 1967) pretvorena u astronomski opservatorij. Na Sv. Nikoli nižem nalazio se samostan augustinaca, a danas je hvarsko groblje. Prema tome ovaj dokument koji donosi Ljubić u »Listinama« ne odnosi se na Sv. Nikolu što ga grade Ivanić i drugovi. To se brdo, kako smo vidjeli u dokumentu, naziva Mons Magnus (de monte magno, in monte magno), što bi se u našem otočnom narječju prevelo i nazivalo sa Velo Bardo (Veliko Brdo). Zanimljivo je i ubiciranje brda u dokumentu, ne vezuje se naime uz Vrbanj, odakle su Ivanić i njegovi drugovi, već je ono super Civitatem Veterem, tj. iznad Staroga Grada, što je topografski gledano točno, jer vrh i jest bliže Starome Gradu, ali je prilaz iz tog mjesta zbog gorskih klanaca i masiva teži i dalji nego iz Vrbanja. Danas je najjednostavniji prilaz iz Sviruća, to je veoma stari put sa serpentinama, koje je dijelom uništio makadamski put namijenjen automobilima, sagrađen 1975. Tim se putem izbija na plodnu visoravan koja se stere između vrha Sv. Nikole na zapadu i brda Hum (kota 603) na istoku. Možda je upravo na ovoj, za vinarstvo izvanredno pogodnoj visoravni, bio i dio posjeda što su služili uzdržavanju beneficija naše crkvice.

Isto tako je vjerojatno da su se upravo na ovoj visoravni odigrali neki od posljednjih okršaja u kojima su hrabri pučani pružali posljednji otpor, premoćnoj, profesionalnoj mletačkoj soldateski. Jednako tako nema sumnje da su ustanici upravo sa Sv. Nikole osmatrali i nadzirali plavu pučinu oko svoga otoka, tokom duge četiri godine svog ustaničkog vladanja otokom, kada su njihove lađe taj nadzor vršile na moru na kojem su i mletačke galije prijeteći demonstrirale svoju snagu.¹²

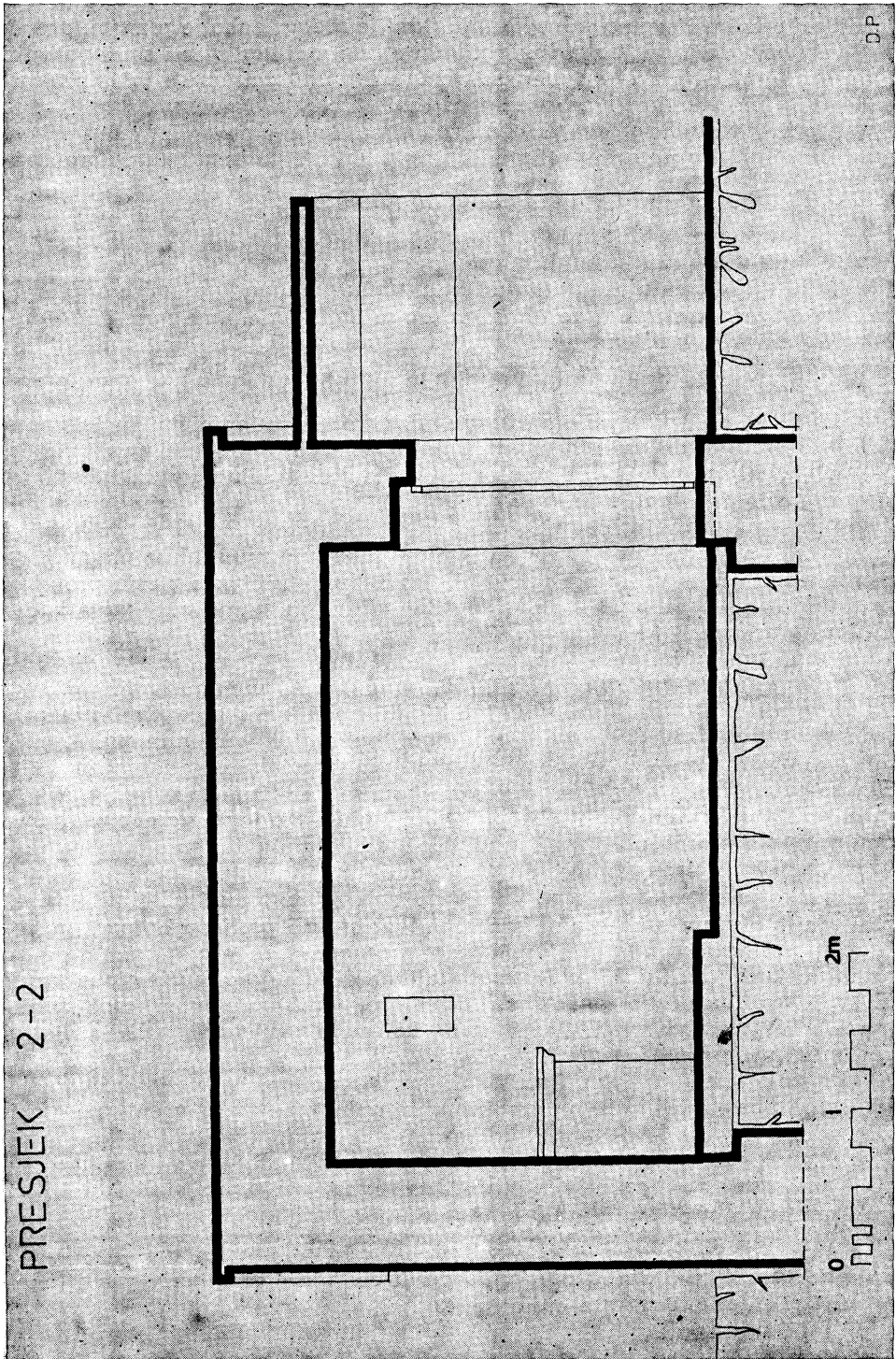
Da zaključimo: crkvice Sv. Nikole na istoimenom najvišem vrhu otoka Hvara, skromna i jednostavna građevina, za sada je jedini spomenik na otoku

¹⁰ K. Jireček, Hrišćanski element u topografskoj nomenklaturi balkanskih zemalja, Zbornik Konstantina Jirečeka, I, Posebna izdanja Srpske akademije nauka, knj. CCCXXVI, Beograd 1959, str. 461 i d.

¹¹ Š. Ljubić, Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i mletačke republike, knj. IX od god. 1423—1452, Zagreb 1890, str. 241—9. Na podatak me upozorio kap. d. p. Luka Dančević, na čemu mu i ovdje najljepše zahvaljujem.

¹² L. Dančević, Pomorske operacije, 43.

PRESJEK 2-2

D.P.

izravno vezan uz ime kasnijeg vođe hvarskog pučkog ustanka Matija Ivanića. U dokumentu o beneficiju on je prvi na popisu desetorice drugova, pa je i njihov prvak. Mislim da nećemo pogriješiti ako ustvrdimo da je on sa svojim drugovima i stvarni graditelj spomenute crkvice.

U toj činjenici nalazi se izuzetna važnost, značenje i čar ove male građevine izložene hvarskom suncu i stoljetnim gorskim olujama i tišinama. Ona mora prirasti srcu svakoga Hvaranina i svih ljudi, kojima je jasna veličina, po vremenu dalekog, ali po značenju i vrijednosti primjera i nadahnuća sve većeg, davnog hvarskog borca za vječite ideale slobode, pravice i jednakosti za sve ljude.

S u m m a r y

THE CHURCH AT THE HIGHEST POINT OF HVAR — THE BENEFICE OF MATIJ IVANIĆ

At the highest hilltop on Hvar, St. Nicholas (629 m), that rises steeply from the sea above the village of St. Nedija, stands the church dedicated to St. Nicholas. It was erected by Matija Ivanić and ten of his comrades. In the archives of the Dominican monastery at Stari Grad there is a book of copies of various church benefices on the islands of Hvar and Vis made in the 18th century. Among the documents is a copy of the document of April 10th, 1478, which states that Matija Ivanić, first on the list, and ten of his comrades, elected the new administrator of the benefice in the cathedral in Hvar »in the capacity of rightful founders of the above mentioned church«, following the death of its former Rector, priest Cvitan Petrović.

The document proves that the church is closely linked with the name and activity of the leader of the commoners' revolt on Hvar, who was 22—25 years old at the time of its erection.

The church is of modest dimensions, measuring 6.80×3.80 m and is 3.20 m tall. It is located on a site which overlooks the whole island and was probably used as a control point overlooking the sea during the revolt.

The fact that the church is dedicated to St. Nicholas, the patron saint of seamen, indicates that its builders were mostly seamen or were engaged in some maritime activity. Matija Ivanić owned two ships. The erection of the church on the highest peak of the island was undoubtedly an act with which the young commoners wanted to assert themselves against the aristocracy, whose members had the exclusive right of giving benefices on the island until the 15th century. The building emphasizes the prestige of its builders and indicates the growing economic power of the commoners, which developed from maritime trade.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

10

ZAGREB

1977

UREDNIČKI ODBOR

Ljubo BOBAN, Ljubiša DOKLESTIĆ, Josip ADAMČEK, Hrvoje MATKOVIĆ

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

JOSIP ADAMČEK

UREDNIK

NIKŠA STANČIĆ

Radovi 10

Izdavač

**Sveučilište u Zagrebu
Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest
Zagreb, Krčka 1.**

Za izdavača

dr Josip Adamček

Prijevod

dr Vera Andrassy (engleski)

dr Blanka Jakić (njemački)

Nada Cekić (ruski)

dr Vlasta Vince (slovenski)

Lektor i korektor

Branko Erdeljac

